

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 12 (Eylül/ September 2023), s. 1136-1145.
Geliş Tarihi-Received: 03.08.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 24.08.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1337318

8. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Dinleme Becerilerinin İncelenmesi*

Examining Critical Listening Skills of the 8th Grade Students

Nazire Firdevs BAYAR**
Mustafa Onur KAN***

Öz

Bu araştırmanın amacı, 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerini incelemektir. Betimsel tarama modelinde tasarlanan araştırmanın çalışma grubunu Hatay Antakya'da 2020-2021 eğitim-öğretim yılında öğrenimine devam eden 101 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya 51 kız, 50 erkek öğrenci katılmıştır. Çalışma grubundaki öğrenciler uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ve Eleştirel Dinleme Becerisi Ölçme Aracı kullanılmıştır. Elde edilen veriler tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve ilişkisiz örneklem t testi ile çözümlenmiştir.

Çalışma sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi ile annenin öğrenim durumu arasında -annesi üniversite mezunu olan öğrenciler lehine- anlamlı farklılık bulunmuştur. Ayrıca, öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi ile yıllık okunan kitap sayısı arasında -15 kitaptan fazla okuyanlar lehine-, Türkçe dersi notu -notu 5 olanların lehine- ve bilgisayar, tablet, TV karşısında geçirilen süre -gün içinde 1-2 saat vakit geçirenlerin lehine- arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bununla birlikte, eleştirel dinleme becerisi ile cinsiyet ve babanın öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe dersi, dinleme, eleştirel dinleme.

Abstract

The purpose of this research is to examine the 8th grade students' critical listening skills. The study group of the research designed in the descriptive survey model consists of 101 8th grade students studying in Hatay Antakya in the 2020-2021 academic year. The students in the study group, 51 female and 50 male students were determined by convenient sampling method. Personal Information Form and Critical Listening Skills Assessment Tool developed by the researchers were used to collect data in the study. One-way analysis of variance (ANOVA) and independent sample t-test were employed to analyze the data.

As a result of the study, a significant difference was found between the critical listening skills of the students participating in the research and the educational status of their mothers -in favor of the students whose mothers were university graduates. In addition, significant

* Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Sınıf Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı, e-posta: nf.bayar@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7449-1859.

*** Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Hatay/Türkiye, e-posta: mustafaonurkan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8319-0791.

difference was observed between students' critical listening skills and the number of books read annually - in favor of those who read more than 15 books -, Turkish course grade - in favor of those with a grade of 5 - and the time spent in front of computers, tablets, TV - in favor of those who spend 1-2 hours a day. However, no significant difference was found between their critical listening skills, and gender and educational status of their fathers.

Keywords: Turkish course, listening, critical listening.

Giriş

İnsanlar günlük hayatlarının birçok alanında televizyon, bilgisayar, tablet, telefon gibi teknolojik araçlarla yoğun bir şekilde dinleme faaliyeti gerçekleştirmekte ve bu süreçte birçok iletiye maruz kalmaktadırlar. Akyol (2014) okumanın az olduğu, medyanın yoğun bir şekilde kullanıldığı, insanların birçok yönden etkilenmeye çalışıldığı, her gün yüzlerce propaganda veya ikna edici konuşmalarla karşı karşıya kalınan bu dönemde bilgi verici metinlerin değerlendirilebilmesi, filmlerin yorumlanması, siyasal söylemlerin analiz edilebilmesi gibi birçok durum için eleştirel dinleme becerisinin gerekliliğini ifade etmiştir. Bu durum insanların dinleme faaliyeti sırasında eleştirel yaklaşımda bulunmasının önemini göstermektedir.

İyi bir dinleyici, dinlediği kaynağın bilgisinin doğruluğunu, objektifliğini ve çıkar taşıyıp taşımadığını sorgulamalıdır (Duker, 1962). Bu sorgulamalar ise eleştirel dinleme ile mümkündür. Eleştirel dinleme, ikna edici veya propagandacı mesajlara akıllıca yanıtlar verilen, bir önermenin uygun argümanlarla desteklenip desteklenmediğine dikkat edilen dinleme türüdür (Purdy ve Borisoff, 1997). Dinleyici, dikkatli bir şekilde dinleme faaliyeti gerçekleştirerek dinlediklerinin doğruluğunu ve geçerliliğini sorgulamalıdır.

Eleştirel dinleme; bireyin dinleme anında neler olup bittiğine ilişkin anlayışının ötesinde, kalıcı yanlışlık, mantıksızlık, olumlu ve olumsuz, doğru ve yanlışın değerlendirilmesi veya yargılanmasıdır (Kaya, 2014). Ünalın'a (2006) göre eleştirel dinleme, dinlenenin doğru ve mantıklı olup olmadığının belirlenmesidir. Üst bilişsel beceriler gerektiren eleştirel dinleme (Trace, 2013); değerlendirme, karşılaştırma, tümdengelim, yorumlama ve tahmin etme gibi becerileri gerektirir (Güneş, 2007). Bu bağlamda eleştirel dinlemenin üst bilişsel becerilerden oluşan kompleks bir beceri olduğu söylenebilir.

Doğan'a (2019) göre eleştirel dinleme; dinleneni sadece anlamak için değil, aynı zamanda değerlendirmek veya yargulamak içindir. Azizoglu (2020) da eleştirel dinlemenin, duyulanı tam olarak algılama, sorgulama ve değerlendirme yoluyla sonuç elde etmeyi içeren bir beceri olduğunu belirtmektedir. Buna göre eleştirel dinleme yanlış veya mantıksız argümanları tespit etme ve anlatılanların altında yatan anlamı ortaya çıkarma işlevlerine sahip bir beceridir. Eleştirel dinleme becerisi eğitimi, dinlediklerini olduğu gibi kabul etmeyen, sorgulayan, tarafsızca değerlendiren, yorumlayan bireyler yetişmesini sağlar. Bu bağlamda eleştirel dinleme eğitimi okullarda -temel olarak- Türkçe dersi kapsamında yürütülmektedir. Türkçe dersi öğretim programlarında (MEB, 2006; 2015; 2018; 2019) eleştirel dinleme eğitimi ile ilgili kazanımlar yer almaktadır.

Genelde dil becerilerinin özelde ise dinleme becerisinin geliştirilmesi için yapılan çalışmalar ve faaliyetler kadar bu becerilerin ne oranda kazanıldığını ve istenilen kazanımlara ulaşıp ulaşılmadığını saptamak için gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirme çalışmaları da önemlidir (Çarkıt, 2018). Yapılan bu değerlendirmelerle verilen eğitimin niteliğinin artırılması sağlanabilir. Dinleme becerisi, zihinsel bir faaliyet olduğundan bu becerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi karmaşık bir süreçtir ve bu süreç göz önünde bulundurularak çok yönlü değerlendirmeler yapılmalıdır (Erdem ve Erdem,

2014). Bununla birlikte öğrencilerin eleştirel dinleme becerilerinin belirlenmesine yönelik yeterli çalışma yapılmadığı söylenebilir. Literatürdeki araştırmaların bazılarının (Örn. Ateş, 2018; Uçgun, 2016) eleştirel dinleme becerisini doğrudan ölçmediği, dinleme becerisine dair algı veya tutumu ölçtüğü görülmektedir. Bu araştırmada geliştirilen eleştirel dinleme becerisi ölçme aracı “eleştirel dinleme becerisi”ni değerlendirmeye yönelik olduğundan literatüre katkı sağlayabilir. Ayrıca öğretmenlerde de eleştirel dinleme becerisinin geliştirilmesi hususunda farkındalık oluşturabilir.

Bu araştırmanın genel amacı 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şunlardır:

Öğrencilerin eleştirel dinleme becerileri;

- Cinsiyete,
- Türkçe dersi notuna,
- Anne babanın öğrenim durumuna,
- Bir yılda okunan kitap sayısına,
- Bir gün içinde bilgisayar, tablet veya televizyon karşısında geçirilen süreye göre anlamlı farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Model

8. sınıfa devam eden öğrencilerin eleştirel dinleme becerilerinin ölçülmesinin amaçlandığı bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli mevcut durumu ya da geçmişte meydana gelen durumları olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan çalışmalar için kullanıma uygundur (Karasar, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Hatay Antakya’da öğrenimine devam eden 101 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmaya 51 kız, 50 erkek öğrenci katılmıştır. Çalışma grubundaki öğrenciler uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Uygun örnekleme yöntemi, çalışmaya hız kazandırılmasını sağlar (Büyüköztürk vd., 2019). Bu bağlamda, araştırma pandemi sürecinde gerçekleştirildiğinden ve öğrencilere bu süreçte hızlı ulaşabilmek için söz konusu yöntem tercih edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu ve Eleştirel Dinleme Becerisi Ölçme Aracı ile toplanmıştır.

Eleştirel Dinleme Becerisi Ölçme Aracı

Eleştirel dinleme becerisi ölçme aracını oluşturma sürecinde öncelikle literatür (Aktaş ve Gündüz, 2004; Altunkaya, 2018; Arı, 2010; Azioğlu, 2020; Doğan, 2019; Ferrari-Bridgers, Vogel & Lynch, 2017; Güneş, 2007; Keçik ve Uzun, 2004; Kemiksiz, 2015; Kline, 1996; Lundsteen, 1979; MEB, 2019; Özbay, 2006; Ünalın, 2006; Yalçın, 2002) taranarak ve Türkçe eğitimi alanında uzman üç öğretim üyesinden görüş alınarak eleştirel dinlemenin 17 alt bileşeni tespit edilmiştir. Söz konusu alt bileşenler aşağıda sunulmaktadır:

1. Konuyu belirleyebilmek (Dinleme amacının belirlenmesi)

2. Dikkatli dinleyebilmek
3. Dinledikleri ile ilgili sebep sonuç ilişkisi kurabilmek
4. Akıl yürütme ve ipuçlarını değerlendirebilmek
5. Kronolojik sırayı takip edebilmek (Mantık sırasını takip etmek)
6. Anlatılanları olumlu, olumsuz; mantıklı, mantıksız; doğru, yanlış; tutarlı, tutarsız şeklinde değerlendirebilmek
7. Dinlediklerinin doğruluğunu önceki bilgileriyle karşılaştırabilmek
8. Dinlediklerinde önyargıyı fark edebilmek
9. Dinlediklerinde katıldığı ve katılmadığı hususları belirleyebilmek
10. Bahsedilen sözlerin altında yatan anlamları ortaya çıkarabilmek
11. Ana düşüncüyü ortaya koyarken kullanılan kanıtları belirleyebilmek
12. Dinlediklerini yorumlayabilmek (içerik yorumu)
13. Sonuç çıkarabilmek
14. Dinlediklerini değerlendirebilmek
15. Dinlediklerini analiz edebilmek
16. Yeni bilgilerle edinilmiş bilgiler arasında karşılaştırma yapabilmek
17. Dinlediğine dair düşüncelerini aktarabilmek

Belirlenen alt bileşenlere uygun ikişer soru hazırlanmıştır. Soruların ait olduğu alt bileşeni gösteren belirtke tablosu hazırlanmıştır. Eleştirel dinleme becerisi ölçme aracında farklı metin türlerine dair 34 açık uçlu soru yer almaktadır. Ölçme aracı Türkçenin eğitimi ve öğretiminde uzman üç öğretim üyesinin görüşleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Ölçme aracında yer alan soruların 8. sınıf düzeyine uygunluğu üç Türkçe öğretmeni tarafından incelenmiş ve alınan dönütler ile ölçme aracı üzerinde düzeltmeler yapılarak tekrar üç Türkçe öğretmenine ve üç uzmana gönderilerek ölçme aracına dair dönüt alınmıştır. Bu aşamadan sonra söz konusu aracın öğrencilerce anlaşılıp anlaşılmadığını incelemek için söz konusu araç -çalışma yapılan okullar dışında- 20 kişilik 8. sınıf grubuna uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda elde edilen dönütler ile testin öğrencilerin seviyelerine uygun ve soruların öğrenciler tarafından anlaşılabilir olduğu görüşüne ulaşılmıştır.

Ölçme aracının yanıtlanması için öğrencilere üç ders saati verilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde puanlama anahtarı kullanılmıştır. Söz konusu puanlama anahtarı 0 ile 2 arasındadır. Elde edilebilecek en yüksek puanın 68 olduğu ölçme aracında yanıt verilmeyen veya yanlış yanıt verilenler 0; kısmen doğru yanıt verilenler 1; doğru yanıt verilenler ise 2 olarak puanlandırılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerini toplayabilmek amacıyla 25.11.2020 tarihinde Hatay İl Millî Eğitim Müdürlüğünden ve 05.04.2021 tarihinde de Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Etik Kurulundan araştırma onayı alınmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen “Eleştirel Dinleme Becerisi Ölçme Aracı” ile veriler çalışmaya gönüllülük esası ile katılan 101 sekizinci sınıf öğrencisinden kendi sınıflarında, tek seferde ve yüz yüze gerçekleştirilen uygulama ile toplanmıştır. Uygulama öncesi öğrenci velilerinden onam da alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere, verdikleri yanıtların akademik bir çalışma

amacıyla kullanılacağı ve isim bilgilerinin alınmayacağı açıklanmıştır. Öğrencilere ölçme aracında yanıt vermeleri için 3 ders saati süre verilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesi için ortalamalar ve standart sapmalardan yararlanılmıştır. Analizlerin belirlenebilmesi için öncelikle araştırmada ele alınan tüm değişkenlere göre çarpıklık basıklık değerlerine bakılmıştır. Değerlerin standart hataya oranlarının 1,96 ile -1,96 arasında olduğu için normal dağılım kuralına uyduğu (Can, 2019) belirlenmiş, daha sonra Levene testi ile varyansların homojenliğine bakılmıştır. Bu testlerin sonucunda eleştirel dinleme becerisinin tüm alt amaçlarında parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Ölçme aracından alınan puanların cinsiyete ve Türkçe dersi notuna göre farklılığını tespit etmek amacıyla ilişkisiz örneklem t testi, kalan değişkenlere yönelik de tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Aralarında anlamlı farklılık olanlar arasından farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla Tukey testi uygulanmıştır.

Etik Beyan

Bu çalışmada, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 05.04.2021 tarih ve 15 sayılı toplantı sayısı ile gerekli izin alınmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin eleştirel dinleme becerisinin cinsiyete ve Türkçe dersi notuna dair farklılaşma durumu Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin eleştirel dinleme becerisinin cinsiyete ve Türkçe dersi notuna ilişkin farklılaşma durumunu gösterir t testi sonuçları

Değişkenler	n	Ortalama	Ss	sd	t	p
Cinsiyet						
Kız	51	31.15	13.15	99	2.69	.232
Erkek	50	24.62	11.09			
Türkçe Dersi Notu						
3 veya 4	51	22.46	9.76	99	2.79	.006*
5	50	30.01	12.92			

* $p < 0.05$.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, kız öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi puan ortalamaları, erkek öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek olmakla birlikte gruplar arasında anlamlı bir fark belirlenmemiştir [$t_{(99)}=2.69$; $p > 0.05$].

Tablo 1'de Türkçe dersi notu 5 olanların eleştirel dinleme becerisi ölçme aracından aldıkları puan ortalamalarının Türkçe dersi notu 3 veya 4 olanlarından yüksek ve söz konusu farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir [$t_{(99)}=2.79$; $p < 0.05$].

Öğrencilerin eleştirel dinleme becerisinin anne babanın öğrenim durumuna dair farklılaşma durumu Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin eleştirel dinleme becerisinin anne babanın öğrenim durumuna ilişkin farklılaşma durumunu gösterir F testi (ANOVA)

Değişkenler	n	Ortalama	Ss	sd	F	p
Annenin Öğrenim Durumu						
İlkokul terk veya ilkokul mezunu	30	25.76	13.28	G.Arası 3	3.45	.020*
Ortaokul mezunu	20	26.00	11.70	G.İçi 95		(Fark
Lise mezunu	29	25.89	11.93	Toplam	100	1-4
Üniversite mezunu	22	35.27	10.98			3-4)
Babanın Öğrenim Durumu						
İlkokul terk veya ilkokul mezunu	16	31.50	16.39	G.Arası 3	1.58	.198
Ortaokul mezunu	23	25.26	9.18	G.İçi 97		
Lise mezunu	30	25.46	13.49	Toplam	100	
Üniversite mezunu	32	30.34	11.15			

* $p < 0.05$.

Tablo 2’de araştırmaya katılanların eleştirel dinleme becerisi puanlarının ortalamalarının annenin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir [$F_{(3,95)}=3.45$; $p < 0.05$]. Annesinin öğrenim durumu ilkokul terk veya ilkokul mezunu olan öğrencilerle annesi üniversite mezunu olanlar arasında -annesi üniversite mezunu olanlar lehine-; annesi lise mezunu olan öğrencilerle üniversite mezunu olan öğrenciler arasında da -annesi üniversite mezunu olanlar lehine- anlamlı farklılık belirlenmiştir.

Tablo 2’de sunulduğu üzere, öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi puanlarının ortalamaları babanın öğrenim durumuna göre farklılık göstermekle birlikte söz konusu farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir [$F_{(3,97)}=1.58$; $p > 0.05$].

Öğrencilerin eleştirel dinleme becerisinin yıllık okunan kitap sayısı ve bilgisayar, tablet veya TV karşısında geçirilen süreye dair farklılaşma durumu Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin eleştirel dinleme becerisinin yıllık okunan kitap sayısı ve bilgisayar, tablet veya TV karşısında geçirilen süreye ilişkin farklılaşma durumunu gösterir F testi (ANOVA)

Değişkenler	n	Ortalama	Ss	sd	F	p
Yıllık Okunan Kitap Sayısı						
1-3	18	23.4	15.29	G.Arası 4	4.315	.003*
4-6	16	28.18	10.57	G.İçi 96		(Fark
7-9	20	21.70	10.68	Toplam	100	1-5
10-15	18	28.44	10.00			3-5)

15+	29	34.51	11.70			
Bilgisayar, Tablet veya TV Karşısında Geçirilen Süre						
1 saatten az	16	28.68	11.32	G.Arası 3	3.708	.014*
1-2 saat	44	31.63	13.35	G.İçi 97		(Fark
3-4 saat	23	25.82	11.69	Toplam		2-4)
5 saat ve üzeri	18	20.83	12.55	100		

* $p < 0.05$.

Tablo 3'te öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi puanlarının ortalamalarının yıllık okunan kitap sayısı değişkenine ilişkin anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir [$F_{(4-96)}=4.315$; $p < 0.05$]. Yıllık 1-3 kitap okuyanlarla 15'ten fazla kitap okuyanlar arasında 15'ten fazla kitap okuyanlar lehine; 7-9 kitap okuyanlarla 15'ten fazla kitap okuyanlar arasında 15'ten fazla kitap okuyanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3'e göre öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi puanlarının ortalamalarının bilgisayar, tablet veya TV karşısında geçirilen süre değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir [$F_{(3-97)}=3.70$; $p < 0.05$]. Bilgisayar, tablet veya TV karşısında 1-2 saat süre geçiren öğrenciler ile 5 saat ve üzerinde süre geçiren öğrenciler arasında bilgisayar, tablet veya TV karşısında 1-2 saat süre geçirenler lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, 8. sınıfa devam eden öğrencilerin eleştirel dinleme becerileri bazı değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Çalışmada ulaşılan bulgular bu kısımda tartışılmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Literatürde eleştirel dinleme becerisinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik araştırmalara rastlanmamıştır. Bununla birlikte literatürde dinleme becerisinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik araştırmalara (Bagheri ve Karami, 2014; Maden ve Durukan, 2011; Yıldız, 2015) rastlanmıştır. Yıldız'ın (2015) çalışmasında dinleme stratejilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Maden ve Durukan (2011) da araştırmalarında cinsiyetin dinleme alışkanlıkları üzerinde etkili olmadığı tespit etmiştir. Bagheri ve Karami (2014) yaptıkları çalışmada cinsiyetin dinleme becerisine etkisi olmadığını belirlemiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin eleştirel dinleme becerileri ile Türkçe dersi notu arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Türkçe dersi notu 5 olan öğrenciler ile ders notu 3 veya 4 olanlar arasında Türkçe dersi notu 5 olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmaktadır. Ateş (2018) çalışmasında Türkçe dersi notu 4 olanların dinleme kaygısının 5 olanlara göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Buna göre, Türkçe dersi notunun dinleme kaygısı ile ilişkili olmasının yanı sıra eleştirel dinleme becerisi ile de ilişkili olduğu söylenebilir.

Araştırma sonucunda, öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi ile annenin öğrenim durumu arasında anlamlı farklılık olduğu ancak babanın öğrenim durumu ile anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir. Annesinin öğrenim durumu ilkökul terk veya ilkökul

mezunu olan öğrencilerle üniversite mezunu olanlar arasında annesi üniversite mezunu olanlar lehine; annesi lise mezunu olan öğrencilerle üniversite mezunu olanlar arasında da annesi üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı bir farklılık görülmüştür. Uçgun (2016) da araştırmasında benzer sonuçlar elde etmiş ve eğitim seviyesi yüksek annelerin dil becerilerinde çocuklarına örnek olduklarını, çocukları ile etkileşim hâlinde olarak onların dinleme becerilerinin gelişmesine katkı sağlayabildiklerini belirtmiştir. Benzer şekilde Hall vd. (1999) üniversite mezunu annenin çocuğun başarısındaki en kritik ve en önemli etken olduğunu ifade etmektedir.

Öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi puanlarının ortalamaları ile yıllık okunan kitap sayısı arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Jiang, Kalyuga ve Sweller (2018) da araştırmalarında dinleme becerisinin okuma yaparak geliştiğini tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Gerez Taşgın (2019) okuduğunu anlama ve dinlediğini anlama becerilerinin birbirlerini tamamlar nitelikte olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda dil becerilerinin bir bütünlük içinde olduğu ve bir becerinin gelişmesi için yapılan çalışmaların diğer becerileri de olumlu etkilediği söylenebilir.

Araştırma sonuçları, bilgisayar, tablet veya TV karşısında geçirilen süre ile eleştirel dinleme becerisi arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, bilgisayar, tablet veya TV karşısında daha az süre geçiren öğrencilerin eleştirel dinleme becerisi puanlarının ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Literatürde eleştirel dinleme becerisi ile bilgisayar, tablet veya TV karşısında geçirilen süreye odaklanan araştırma sonucu olmamakla birlikte Corder vd. (2015) öğrencilerin bilgisayar, internet ve TV karşısında geçirdikleri süre ile akademik başarıları arasında ilişki olduğunu belirlemişlerdir.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlardan hareketle aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Bu çalışmada geliştirilen eleştirel dinleme becerisi ölçme aracı eleştirel dinlemenin ilgili literatür ve uzman görüşü doğrultusunda belirlenen 17 alt bileşeni dikkate alınarak geliştirilmiştir. Literatürdeki gelişmeler doğrultusunda ilerideki araştırmalarda eleştirel dinlemenin farklı alt bileşenleri belirlenebilir ve bu alt bileşenlere dayalı olarak eleştirel dinleme becerisi ölçme araçları geliştirilebilir.

- Araştırmada yıllık okunan kitap sayısı arttıkça ve bilgisayar, tablet, TV karşısında geçirilen süre azaldıkça eleştirel dinleme becerisi ölçme aracından alınan puanların yükseldiği bulgularına ulaşılmıştır. Buna göre öğrencilerin kitaplarla daha fazla zaman geçirmesinin sağlanması ve bilgisayar, tablet, TV karşısında geçirilen sürenin daha verimli geçirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

- Eleştirel dinleme becerisi ile annenin öğrenim durumu arasındaki -annesi üniversite mezunu olan öğrenciler lehine- anlamlı farklılık göz önünde bulundurulduğunda öğrenim durumu değişmeyecek annelerin çocuklarına yönelik -fırsat eşitliği bağlamında- ek eğitim politikaları geliştirilebilir.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2004). *Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2014). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Altunkaya, H. (2018). Dinleme Türleri. Akçay, A. (Ed.). *Dinleme/İzleme Eğitimi* içinde. (s.77-115). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Arı, G. (2010). *Yeni Öğretim Programlarına Göre Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ateş, M. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme Kaygılarının İncelenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 139-154.
- Azizoğlu, N. İ. (2020). *Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Dinleme Becerilerinin Geliştirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Bagheri, M. ve Karami, S. (2014). The Effect of Explicit Teaching of Listening Strategies and Gender On Efl Learners' Ielts Performance. *Journal of Language Teaching & Research*, 5(6). 1387-1392.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (2019). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Corder, K., Atkin, A. J., Bamber, D. J., Brage, S., Dunn, V. J., Ekelund, U., vd. (2015). Revising On the Run Or Studying On the Sofa: Prospective Associations Between Physical Activity, Sedentary Behaviour, and Exam Results In British Adolescents. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 12(1), 1-8.
- Creswell, J. W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*. California: Sage Publications.
- Çarkıt, C. (2018). Ortaokul Türkçe Derslerinde Dinleme Becerisinin Değerlendirilme Sürecine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(27), 2782-2793.
- Doğan, Y. (2019). *Dinleme Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Duker, S. (1962). Basics in Critical Listening. *The English Journal*, 51(8), 565-567.
- Erdem, A. ve Erdem, M. (2014). "Dinle İzle Anlat" Dinleme ve Konuşma Yeterlikleri Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 415-432.
- Ferrari-Bridgers, F., Vogel, R. ve Lynch, B. (2017). Fostering and Assessing Critical Listening Skills In the Speech Course. *International Journal of Listening*, 1(31), 19-32.
- Gerez Taşgın, F. (2019). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme ve Okuma Öz Yeterlikleri ile Öğrenme Stilllerinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(5), 209-222.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hall, W., Davis, N., Bolen, L. ve Chia, R. (1999). Gender and Racial Differences In Mathematical Performance. *The Journal of Social Psychology*, 139(6), 677-689.
- Jiang, D., Kalyuga, S. ve Sweller, J. (2018). The Curious Case of Improving Foreign Language Listening Skills By Reading Rather Than Listening: An Expertise Reversal Effect. *Educational Psychology Review*, 30, 1139-1165.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, M. F. (2014). Dinleme Türleri Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması, Dil Geçerliği ve Faktör Yapısının Belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 321- 340.

- Keçik, İ. ve Uzun, L. (2004). *Türkçe Sözlü ve Yazılı Anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kemiksiz, Ö. (2015). Türkçe Öğretiminde Eleştirel Dinleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 299-316.
- Kline, A. J. (1996). *Listening Effectively*. Alabama: Air University Press.
- Lundsteen, S. W. (1979). *Listening: Its Impact at All Levels On Reading and the Other Language Arts*. Urbana: National Council of Teachers of English.
- Maden, S. ve Durukan, E. (2011). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinleme Stillerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 101- 112.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Purdy, M., ve Borisoff, D. (Ed.) (1997). *Listening in Everyday Life: A Personal and Professional Approach*. University Press of America.
- Trace, J. (2013). Designing A Task Based Critical Listening Construct For Listening Assessment. *Second Language Studies*, 32(1), 59-111.
- Uçgun, D. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Okuma ve Dinleme Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 1958-1970.
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe Öğretim Yöntemleri: Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldız, N. (2015). *Dinleme Stratejileri Öğretiminin Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.